

بررسی سلامت معنوی در آموزه‌های دینی و عرفان اسلامی

گروه: سلامت معنوی

سال پایان: ۱۳۹۳

مجری: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدجواد ابوالقاسمی

سال شروع: ۱۳۹۱

چکیده

مقدمه

با بررسی‌های به‌عمل‌آمده در اسناد سازمان جهانی بهداشت و کتاب‌ها و مقاله‌های منتشرشده درمی‌یابیم که به دلیل روشن نبودن کاربرد اصلی واژه «سلامت معنوی» مجموعه تعریف‌های ارائه‌شده و دستورالعمل‌های صادره با ابهام و سردرگمی کامل مواجه است. به‌ویژه اینکه واژه «معنویت» که به‌عنوان صفت «سلامت» به‌کاربرده شده است طیف گسترده‌ای را شامل می‌شود. چون در نگاه مادی‌گرا؛ معنویت یا جایگاهی ندارد و یا اینکه محدود به اموری است که ارتباط مستقیم با ماده دارد. با بی‌معنا شدن معنویت و امور معنوی، تبیین و تعریف سلامت معنوی مشکل می‌گردد، ولی در نگاه معنویت‌گرا و حداکثری، امور معنوی دارای جایگاه و شخصیت حقیقی و حقوقی است و ابعاد گسترده‌ای را شامل می‌گردد. هدف کلی این پروژه بررسی سلامت معنوی در آموزه‌های دینی و عرفانی اسلامی است.

روش‌شناسی

این مطالعه از نوع مطالعات اجتهادی و تعقلی بوده و داده‌ها با بررسی متون عرفانی و آیات قرآن و احادیث و روایات اسلامی جمع‌آوری و مورد تفسیر قرار می‌گیرد.

یافته‌ها

در این نگاه، واژه سلامت معنوی با دو رویکرد متفاوت قابل بررسی و پیگیری است:

الف: سلامت معنوی به‌عنوان راهی برای درمان بیماران جسمی و روانی.

ب: سلامت معنوی به‌عنوان پاره‌ای از سلامت که در کنار سلامت جسمی و سلامت روانی و در افقی بالاتر از آن‌ها قرار می‌گیرد.

در نوشته‌های مختلف و آرا و نظریات ارائه‌شده به دلیل تفکیک نشدن این دو رویکرد، بحث سلامت معنوی با چالش جدی مواجه است.

آنچه در این نوشتار به آن اشاره‌شده مبتنی بر نگرش ویژه و خاص اسلامی و عرفانی به حوزه سلامت معنوی است که نگاهی است شمول‌گرا و علاوه بر معنای رایج سلامتی و پوشش دادن سلامت معنوی به‌عنوان راه و وسیله‌ای برای درمان بیماران جسمی، گونه متفاوتی از سلامت معنوی را ارائه می‌دهد. در قسمت‌های مختلف این نوشتار، پس از تعیین رویکرد بحث به سلامت معنوی، تبیین چیستی و چگونگی سلامت معنوی در نگرش اسلامی و عرفانی و ارائه شبه تعریفی از سلامت معنوی، کلیت انسان و انسان سالم مورد بحث و گفت‌وگو قرار گرفته، به جایگاه و اهمیت قلب به‌عنوان خواستگاه سلامت معنوی پرداخته‌شده و پس از بیان معیارها و نشانه‌های قلب سالم، آسیب‌ها و موانع رشد و شکوفایی قلب بررسی گردیده و در نهایت راهکارها و راهبردهایی برای تقویت و گسترش سلامت معنوی در فرد و در جامعه مبتنی بر قرآن و حدیث ارائه شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

با جمع‌بندی آیات قرآن و احادیث می‌توانیم راهبردها و راهکارهایی برای اعتلای سلامت معنوی در فرد و جامعه ارائه داد. بدیهی است با توجه به گنجینه عظیم معارف اسلامی که قرآن است و همچنین تبیین آیات الهی که توسط پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین (ع) انجام‌شده و در قالب احادیث در اختیار ما قرار گرفته می‌توان راهبردها و راهکارهای متنوعی ارائه نمود که چند نمونه از آن ایمان و اخلاص در عمل، پرهیزگاری و دوری از گناه، پاک‌دامنی، استغفار و طلب بخشش از خداوند، اهتمام به دلیل و برهان برای دستیابی به یقین دارد و یا قبول، عزم و اراده پولادین برای دوری از گناه و پالایش نفس، یاد خدا و راز و نیاز به درگاه او، نوازش یتیمان و تأمین غذای مستمندان و گرسنگان و نقدپذیری، موعظه و پندپذیری به‌ویژه از قرآن مجید است.

کلیدواژه: سلامت معنوی، آموزه‌های دینی، عرفان اسلامی، قرآن، احادیث.